

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. כי לא מודה מכשר רבן גמליאל.....1
- ב. הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה ... הא לכתחלה הא דיעבד 2
- ג. אלמנת עיסה ... כשרה לכהונה ... כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים.....4
- ד. כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול.....5

דף יד:

א. כי לא מודה מכשר רבן גמליאל

כבר התבאר במסכת יבמות דף סט: שארוסה¹ שנתעברה והיא בבית אביה, אם אינה בפנינו לשאול אותה או שהיא אלמית או שוטה או שאומרת שאינה יודעת ממי נתעברה, הוי הולד ספק ממזר, ומסתמא לא מוקמינן לה אחזקת כשרות לומר מהארוס נתעברה, שאין דרך סתם אשה להפקיר עצמה לגבי ארוסה.

ואם היא בפנינו ואומרת שמהארוס נתעברה נאמנת והולד כשר, אפילו אם היתה נחשדת מאחרים שהעם מרננין אחריה שזנתה עם אחרים² מכיון שמעמידים אותה על חזקתה, וחזקת סתם אשה שאינה מזנה ומצרפים חזקתה לדיבורה ומאמינים לה³, אפילו הארוס אינו בפנינו או שהוא בפנינו ואינו מכחישה וגם אינו מודה אלא אומר שאינו זוכר שבא עליה, ברי שלה עדיף משמא דיליה, והיא נאמנת מטעם חזקה זו שסתם אשה אינה מזנה והולד כשר, והוי בנו אפילו ליורשו.

ואם הוא מכחישה ואומר שאינו ממנו, הולד הוא ודאי ממזר, שהרי אפילו בנשואה שאומרים רוב בעילות אחריו, האמינתה התורה לאב לומר על המוחזק לבנו שהוא ממזר

¹ שו"ע ונו"כ שם כז

² שו"ע ונו"כ שם כח

³ דבארוסה יש סברא יותר לתלות בארוס מבאחרים משום דבארוס התירה עברה ואפקירה אבל לא באחרים. בה"י ופרישה

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ודוקא על הבן האמינתו התורה, אבל על האשה אינו נאמן להחשיבה זונה, לפיכך אם האשה מכחישתו אינה זונה. ואם נשאת לכהן אחר שמת בעלה זה לא תצא משום זונה, והולד מן השני כשר לכהונה, אולם לכתחלה לא תנשא לכהן.

וזהו רק אם נשאת לכהן אחר, אבל לארום או לבעלה זה אפילו הוא ישראל תצא במכחישה, דהא שוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא שהרי לגביו אין אלא חד ספק שמא באונס שמא ברצון, וספיקא דאורייתא לחומרא.

אם ראינו שבא עליה ארוסה בבית אביה ולא היתה נחשדת מאחרים, דהוי תרתי לטיבותא הולד כשר אפילו בלא צירוף דבריה לחזקתה כגון שאינה בפנינו⁴, אבל אם היתה נחשדת כבר והעם מרננין אחריה שזנתה עם אחרים ועם ארוסה, אף על פי שראינו שבא עליה ארוסה בבית אביה, הולד ספק ממזר מן הסתם כגון שאינה בפנינו, שכיון שהעם מרננים אחריה אמרינן כשם שהפקירה עצמה לארום כך הפקירה עצמה לאחרים, ואם היא בפנינו ונבדקה ואומרת לארום נבעלתי אף על פי שהיתה נחשדת מאחרים, מצרפין דיבורה לחזקתה ומהמנינן לה והולד כשר.

ב. הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה ... הא לכתחלה הא דיעבד

פנוייה שנתעברה וילדה⁵, אם אינה בפנינו לבדקה או שהיא שוטת, דבר תורה כשר, שהולכים אחרי רובא דעלמא שהם כשרים אצלה, אבל חכמים

⁴ זהו כשאינה חשודה מאחרים שאין העם מרננים אחריה שזנתה עם אחרים אבל אם מרננים אחריה שזנתה אפילו אומרים שזנתה גם עם הארום כיון שמרננים גם מאחרים אפילו אם ידוע שהארום בא עליה בבית אביה דעת הרמב"ם ז"ל שהולד הוא ספק ממזר כשלא שמענו מפיה שהולד הוא מהארום וגם מפי הארום לא שמענו כלום ואף על גב דבנשואה בכה"ג לא חיישינן לכלום מפני שרוב בעילות אחר הבעל אבל בארוסה לא שייך לומר כן ואמרינן כשם שהפקירה עצמה להארום כך הפקירה עצמה לאחרים ואם שאלנוה ואמרה לארום נבעלתי וממנו הוא הולד כשר וכ"ש אם ידוע שהארום בא עליה ואין עליה קול שזנתה עם אחרים שהולד כשר אף בלא אמירתה ויש מרבותינו שהולקים על הרמב"ם דאף ברינון וקול שזנתה עם אחרים כיון שידוע שהארום בא עליה הולד כשר אף בלא אמירתם וכן עיקר לדינא וגם הרמב"ם ז"ל שהחמיר בזה אינו אלא ברינון שקרוב לודאי ולא בקול בעלמא [ב"ש] ואם אינו ידוע שהארום בא עליה וגם אין מלעזים עליה שזנתה עם הארום אלא מלעזים ומרננים שזנתה עם אחרים בודאי הכל מודים להרמב"ם שבסתמא בלא אמירתה ואמירתו הוי ספק ממזר ואם נחשדה מהארום ולא מאחרים ולא ידענו שבא עליה הולד כשר אפילו בלא אמירתם [ב"ח] ולהרמב"ם אפשר שיש להחמיר בזה. ערוה"ש שם לח

⁵ שו"ע ונו"כ אבהע"ז ד כו

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

עשאוהו לספק ממזר מדרבנן⁶ שמא לפסול נבעלה, ואסור בממזרת ודאי ובישראלית⁷. אבל אם אין ממזרים בעיר⁸, או שידוע שהבועל הא אצלה ואין חשש שהלכה אליו⁹, הולד כשר כמבואר להלן דף טו. בעזה"ת.

ואם אומרת האם של פלוני הוא והוא כשר, מאמינין לדבריה והולד כשר, שכיון שמן התורה הוא כשר מאמינין לדבריה להכשירו, מכל מקום אין אנו מחזיקין אותו כבנו ודאי ליורשו אם אינו מודה שהוא בנו¹⁰, אבל אם הוא מודה שהוא בנו אינו נאמן עליו ליבום אבל נאמן עליו ליורשו, שהתורה האמינתו לאב ליורשו.

במה דברים אמורים להכשיר אותה ואת בנה ובתה ולהחשיבם כישראל כשר, אך להתירה, ואת בתה להתחתן עם כהן¹¹, אינה נאמנת להנשא לכתחילה אלא כשהיה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים, או בקרונות שבשדות שהכל עוברים שם, והיו רוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנה גם כן כשרים¹², שיש כאן תרי רובא, כמו שיתבאר להלן דף טו. שהחכמים מעלה עשו ביוחסין.

אבל אם היו רוב העוברים פוסלים אותה כגון שהם גוים או ממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרוב המקום שבאו ממנו כשרים, או שהיו רוב אנשי המקום פסולים, אף על פי שרוב העוברים שם כשרים חוששין לה, ונאמר למי שפוסל אותה נבעלה ולא תנשא לכהן לכתחילה, ואם נשאת אפילו אם רוב פסולים לא תצא¹³, ולהלן יבואר שנחלקו הראשונים בהלכה זו.

⁶ ודוקא בפנויה הולד הוא ספק ממזר, אבל אשה שזינתה תחת בעלה אפילו היא אומרת של פלוני הוא וממזר הוא, אין חוששין לדבריה, שתולין רוב בעילות בבעלה וכשר הוא, ומותר בקרובי אותו פלוני שאומרת עליו שממנו נתעברה.

⁷ ואפילו אם אומרת האם של פלוני הוא ואנו יודעין שאם היה מאותו פלוני שהיה ממזר ודאי, כגון שהוא ממזר או אחד מן העריות אצלה, אין זה הולד ודאי אלא ספק, דלא אשכחן שהאמינתה תורה את האם על בנה לומר שממזר הוא ולהתירו בממזרת, ואפילו אם אותו פלוני מודה שנבעלה לו אינו אלא ספק ממזר, דאמרינן כשם שזינתה עם זה כך זינתה עם אחר. שו"ע שם וב"ש לט

⁸ שאז ליכא למיחש למידי שאף אם מכותי נתעברה הולד כשר ולמה אין חוששין שזינתה עם קרוביה שהולד מהם ממזר נ"ל משום דדבר שאינו מצוי הוא כלל לזנות עם הקרובים שמהם הולד ממזר. ערוך השולחן אבן העזר סימן ד סעיף לד

⁹ שהרי בבב"ג הולכים אחרי הרוב שרק בהלכה היא אליהם הוי קבוע וכמחצה על מחצה. ערוה"ש שם
¹⁰ אבל חוששין לדבריה ואסור מדרבנן בקרובות אותו פלוני שהם עליו עריות. ואפילו היתה מיוחדת לו אינה נאמנת עליו להורישו, דכשם שהפקירה עצמה לזה כך הפקירה עצמה לגבי אחר, ואפילו עד אחד אינו נאמן עליו להורישו אם מכחישו, שאין מוציאין ממון על פי אחד

¹¹ שו"ע ונו"כ שם ו יז

¹² שאז יש דעות אפילו אם לא אמרה כלום כשרה, כמבואר בב"ש לא

¹³ ב"ש שם לב

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ג. אלמנת עיסה ... כשרה לכהונה ... כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים

כהן שנשא אישה האסורה לכהונה, כגון גרושה, הבן שנולד לו ממנה נקרא "חלל", ואשה שנישאה לכהן חלל, אף היא נעשית "חללה", ופסולה היא לכהונה, כלומר שאם נתאלמנה, אסורה היא להינשא לכהן.

ספק גרושה, כגון שבעלה זרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה, ואחר כך מת, ונמצאת זו ספק גרושה ספק אלמנה, ונשאה כהן והוליד ממנה בן, הרי הוא "ספק חלל".

משפחה שנתערב בה ספק חלל¹⁴, ואין מכירים אותו, נקראת בלשון חכמים "עיסה", שמשמעה: תערובת של מינים שונים. אשה כשרה שנישאה לאחד מבני אותה המשפחה, ומת בעלה, נקראת "אלמנת עיסה".

ומעיקר הדין, אלמנת עיסה מותרת להינשא לכהן, לפי שיש כאן "ספק ספיקא", כלומר שספק של ספק: ספק אם בעלה של האלמנה היה אותו "ספק חלל", ואפילו היה זה בעלה, אפשר שלא היה חלל כלל, שהרי אינו אלא ספק חלל; ובכל מקום שיש "ספק ספיקא" חכמים מקילים, אלא שרבן יוחנן בן זכאי גזר שלא להתיר אלמנת עיסה לכהונה לכתחילה, שכן "מעלה עשו חכמים ביוחסין, להחמיר ולא להקל" ואסורה לכהן לכתחילה, ואם נשאת לא תצא¹⁵.

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם ב ה

¹⁵ ואע"ש שהכל ספק אחד שמא נשאת לחלל עיין ב"ש יד שאין לדמות דינים אלו לדיני איסור והיתר. ועיין בית יעקב שביאר שהוא משום דהכא אין איסורה אלא מחמת מעלה עשו ביוחסין

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

י"א¹⁶ שאם אומרת ברי לי שבעלי שמת לא היה חלל נשאת אפילו לכתחילה לכהונה ויש אוסרים¹⁷. ואם שותקת כשאומרים לה שהיא ממזרת¹⁸ או חללה תצא לכו"ע¹⁹.

יש אומרים²⁰ שדוקא האלמנה לא תצא מפני שהיה לה חזקת כשרות כבר, אבל בתה שלא היה בה חזקת כשרות אפילו נשאת תצא, ויש מקילין²¹ אפילו בבתה.

אבל אם נתערב במשפחה ודאי חלל, כל אשה מהם אסורה לכהן עד שיבדוק ואפילו אם נשאת תצא, ואפילו בספק ממזר יש אומרים שכך הדין לכהונה.

וכל זה אינו אלא מעלה לכהן, אך ישראל מותר לישא ממשפחה זו²². אבל אם יש עדים שנתערב ודאי ממזר, אסור גם לישראל לישא ממשפחה זו²³.

אם יצא קול שנערב במשפחה זו חלל או ממזר מותר אף לכהן לישא ממשפחה זו²⁴.

דף יד:

ד. כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול

מי²⁵ שמחרפין אותו בפסול כגון שקורין אותו בתוך מריבה ממזר, או נתין או חלל או עבד ושותק, חוששין לו ולמשפחתו שמא הוא אחד מאלו, ואין נושאים מהם אלא א"כ בודקין אותו ומשפחתו.

¹⁶ מסקנת הב"ש שם יג

¹⁷ כך דייק הב"ש שם לשון הרמב"ם שהוא לשון המחבר והקשה לפי מ"ש הב"י סס"ו דר"ג בעצמו מודה פנויה שנתעברה דאסור לישא לכהן א"כ דאיכא תרי רובי כשירים א"כ מה מקשה לר"ג בסוגיא זו מהא דר"ג אוסר אלמנות עיסה היינו שנתערב ספק חלל דהא בספק חלל לא שייך תרי רובי והיה נראה להוכיח מזה בספק חלל ואיכא חד רוב דומה לשאר איסור כשיש תרי רובי לפ"ז מוכח דמהני ברי דידה דהא בתרי רובי מהני ג"כ ברי דידה.

¹⁸ וכבר כתבנו בס"ק ב' דאין ענין ממזרת לאלמנתו דהיא אינה אלא שנשאת לס' ממזר והוי עלה ספק חללה. אבנ"מ שם. אולם אפשר שהנבעלת לפסול לה פסלה ובכלל זה ממזר ולכן בשותקת כשקורא לה ממזרת היינו פסולה לכהונה מנישואי ממזר.

¹⁹ ב"ש שם יג

²⁰ שתי הדיעות ברמ"א שם. וזוהי דעת תוס' שם ד"ה אלמנת וא"ת, עיין ביאור הגר"א שם כח

²¹ הוא כפי' ר"ת בתוס' שם ד"ה ת"ר כו' וכ"ה בירושלמי. עיין ביאור הגר"א שם

²² ב"ש שם מז

²³ ב"ש יז

²⁴ ב"ש שם

²⁵ שו"ע ונו"כ שם ב ד

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

וכל זה בפסול הנוגע בעצמו אבל אם פוסלין זרעו בפניו ושותק אין זה הודאה, שאין דרך הבריות לדקדק בכך כיון שהוא מוחזק באשתו שהיא כשרה. וי"א²⁶ שאסור לכתחילה להתחתן עמו.

ויש אומרים²⁷ עוד שדוקא משפחה שנתערב בה אחד מאלו²⁸ וקורין כן לאחד מאותה משפחה ושותק, דחוששין לשתיקתו דשמא הודאה היא והוא הוא, ואפילו ישראל אסור לישא ממשפחה זו²⁹ אבל אדם בעלמא שקורין אותו כן, לא הוי שתיקתו הודאה ואין חוששין לה.

ויש אומרים³⁰ שאף בפסול עצמו בזמן הזה השתיקה יפה, שלא אמרו כן אלא בדורות הראשונים שהיו בי"ד נזקקין על החרפות שהיה אדם מחרף לחבירו כגון עבד הוא בר נידוי, ממזר סופג את הארבעים כו', אבל עכשיו שאין ידינו תקיפה על המחרפין, השותק בשעת מריבה הרי זה משובח, אלא אם כן קורא לו כן שלא בשעת מריבה.

ושלא בשעת מריבה נמי לא אמרן אלא כששותק על פסול אחד וצוח על פסול אחר, שנראין הדברים שיש בזה שום ממשות ששתק עליו ומודה בו, אבל אם שותק על כולם הרי זה משובח.

²⁶ ח"מ שם ז שכתב "המעייין בתשובה יראה שלא עשה זה רק לסניף בדרך אפשר ודוקא בדיעבד שלא להוציא אבל היבא דאיכא כולוהו לריעות' פשיטא דיש לחוש לכתחילה שלא להתחתן עמו".

²⁷ רמ"א שם בדעת המור בשם ר"י ובית יוסף בשם הרמב"ן והרשב"א
²⁸ כלומר שקול יוצא שנתערב בה דאלו בעדים בלא שתיקה צריך לבדוק. ומיהו יש לדחות (דאף כאן מיירי בעדים) וה"ק דהוא לבדו צריך בדיקה (מאחר שהוא שותק אתיליד ביה ריעותא) והאחרים במשפחתו פטורין מן הבדיקה כל זמן שלא נבדק הוא. ח"מ שם ו, ואבנ"מ שם ב, אך בב"ש שם יא יב חולק ואפי' אם קוראים לו ושותק לא מהני להכשיר משפחתו אלא החשש המשפחה במקומו עומד ולא כח"מ וכ"כ בפרישה דלא מהני להכשיר את המשפחה.

²⁹ בכך תי' הב"ש יב את קושית הח"מ דתיפ"ל דבנתערב בלא"ה אסור וכתב שנפק"מ לישראל דנתערב היינו אלמנת עיסה אינו אלא מעלה לכהן אך ישראל מותר ובשותק אסור אף בישראל דאמרי' שתיקה הודאה דהוא הוא. ועיין בית יעקב.

³⁰ רמ"א שם מהב"י בשם השנות הראב"ד